

Het M-decreet: wat kunnen cijfers ons vertellen?

DOOR TINE GHEYSEN

H

Het M-decreet beroert de moeders van velen, zoveel is duidelijk. Op sociale media zijn vooral negatieve commentaren te lezen. Maar moeten we het

M-decreet wel overladen met alle zonden van Israël?

In dit artikel laten we een aantal cijfers spreken over de situatie voor (schooljaar 2012-2013) en na (schooljaar 2017-2018) het M-decreet. We kiezen voor 2012-2013 als vergelijkingsbasis omdat er dan zeker nog geen sprake was van beïnvloeding door het M-decreet.

Merk op dat de cijfers van 2017-2018 gaan over de situatie voor de invoering van het wijzigingsdecreet. Dat wijzigingsdecreet bevat enkele nieuwe mogelijkheden inzake ondersteuning, die een impact kunnen hebben op het al dan niet kiezen voor buitengewoon onderwijs. Bijvoorbeeld, het kunnen opmaken van een gemotiveerd verslag type basisaanbod zonder verblijf in buitengewoon onderwijs, pas mogelijk na de invoering van het wijzigings-

Shutterstock

decreet, kan op de cijfers van 2017-2018 dus geen invloed gehad hebben. Ook de mogelijkheid om een voorlopig verslag type 3 te maken, was in 2017-2018 nog niet aan de orde. Het is dus in de toekomst zeker zinvol om op basis van de cijfers van 2018-2019 en nadien verdere evoluties te bekijken.

AANDEEL LEERLINGEN BUITENGEWOON ONDERWIJS

BUITENGEWOON KLEUTERONDERWIJS

Als we kijken naar de evolutie over de jaren heen van het percentage leerlingen dat buitengewoon onderwijs volgt ten opzichte van de hele populatie leerlingen (zie tabel 1), dan blijkt dat percentage op niveau kleuteronderwijs lang stabiel, om in het huidige schooljaar (2018-2019) te stijgen. Dat is een tendens die opvolging vraagt.

Uit bijkomende cijfers (niet in dit artikel opgenomen) blijkt dat die stijging van het aandeel kleuters buitengewoon onderwijs vooral te maken heeft met een stijging van het aantal kleuters dat kiest voor

Tine Gheysen
werkt bij Vrij CLB Net-
werk en is verantwoor-
delijke voor leerlingen
met specifieke noden en
voor de VAPH-doelgroep
binnen IJH.

Tabel 1.
Evolutie van het percentage leerlingen in het buitengewoon onderwijs per onderwijsniveau.

Schooljaar	kleuter	lager	secundair
2011-2012	0,75	6,88	4,50
2012-2013	0,75	6,77	4,60
2013-2014	0,75	6,45	4,68
2014-2015	0,73	6,27	4,72
2015-2016	0,73	5,70	4,64
2016-2017	0,73	5,39	4,58
2017-2018	0,75	5,26	4,59
2018-2019*	0,81	5,30	4,59

type 9-onderwijs (d.w.z. aanbod voor kinderen met autismespectrumstoornis). Deze cijfers vragen om een verdere verkenning. Is de stijging te verklaren doordat het aanbod voor kleuters met autisme binnen gewoon kleuteronderwijs onvoldoende antwoord biedt op de noden van deze kinderen? Hoe

ziet de ondersteuning van de schoolteams er op dit moment uit voor deze doelgroep? Is er een relatie tussen het aanbod voor deze doelgroep en de vraag naar aanbod? Er zijn op dit moment 71 scholen buitengewoon onderwijs met een aanbod voor kleuters met een verslag type 9. Bij de start van M-decreet in het schooljaar 2015-2016 waren dat er minder (het exact aantal scholen met een aanbod type 9 kleuter in 2015-2016 hebben we niet meer te pakken kunnen krijgen). Een groter aanbod is uiteraard het gevolg van een grotere vraag ... maar zou het ook kunnen dat een beter (gespreid) of meer aanbod extra vragen creëert?

BUITENGEWOON LAGER ONDERWIJS

We stellen vast dat het percentage leerlingen dat buitengewoon lager onderwijs volgt, daalt over de jaren heen (zie tabel 1). Dit wijst op een evolutie in de richting van meer inclusie in het gewoon onderwijs. Jammer genoeg beschikken we momenteel niet over cijfers die aangeven hoeveel leerlingen in gewoon onderwijs een individueel aangepast curri-

* De cijfers voor schooljaar 2018-2019 geven de situatie weer op 01/02/2019.

In het schooljaar 2012-2013 is de verhouding tussen de types anders dan in het schooljaar 2012-2013.

culum (IAC) volgen. Deze cijfers zouden een betere vergelijking mogelijk maken en ons meer vertellen over het al dan niet inclusiever worden van ons onderwijs.

Vermoedelijk volgt een deel van de leerlingen die in het verleden naar buitengewoon onderwijs overstapten op dit moment het gemeenschappelijk curriculum met ondersteuning op basis van een gemotiveerd verslag. Dit vermoeden is gebaseerd op het feit dat het aantal gemotiveerde verslagen de afgelopen jaren is gestegen. Deze evolutie lijkt in elk geval positief, al zeggen deze cijfers natuurlijk nog niets over de kwaliteit van het aanbod dat deze leerlingen krijgen.

BUITENGEWOON SECUNDAIR ONDERWIJS

Op niveau secundair onderwijs blijft het percentage leerlingen dat buitengewoon onderwijs volgt de afgelopen schooljaren vrij stabiel (zie tabel 1). Hier lijkt het er dus op dat kiezen voor een 'inclusief' traject in het gewoon secundair onderwijs niet aantrekkelijker geworden is dan kiezen voor een traject in buitengewoon secundair onderwijs. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat voor leerlingen met een verslag OV3 (opleidingsvorm 3) er een groot verschil is in certificering tussen leerlingen die kiezen voor OV3 in buitengewoon onderwijs en leerlingen die kiezen voor een traject op basis van een individueel aangepast curriculum (IAC) in gewoon onderwijs. Dat laatste traject in het gewoon onderwijs levert een attest van verworven bekwaamheden op (zonder 'civiel effect'), terwijl een traject binnen BuSO OV3 in de meeste gevallen leidt tot een kwalificatie of getuigschrift dat wel een civiel effect heeft. We komen verder in dit artikel nog terug op deze hypothese wanneer we meer inzoomen op de verhouding tussen de opleidingsvormen.

VERHOUDING TUSSEN DE VERSCHILLENDE TYPES BUITENGEWOON ONDERWIJS

Als we enkel kijken naar de groep leerlingen die kiest voor buitengewoon onderwijs en binnen die groep naar de verhouding tussen de types, dan merken we in het schooljaar 2017-2018 een andere verhouding tussen de types dan in het schooljaar 2012-2013.

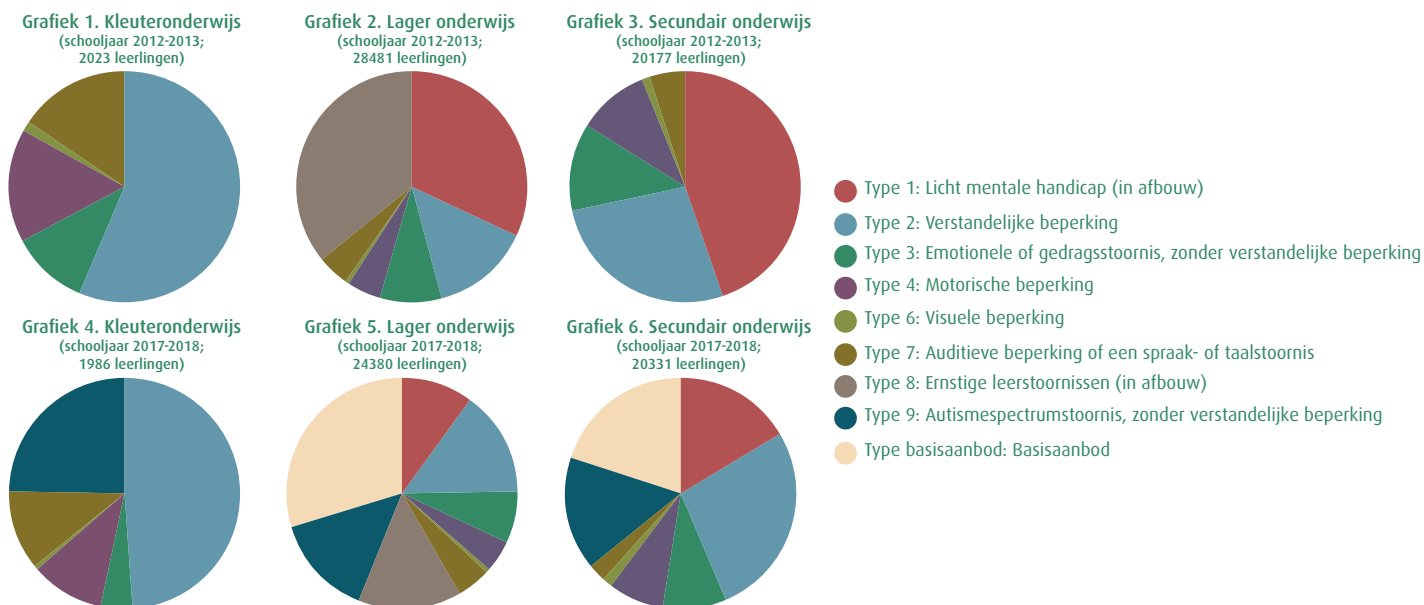
BUITENGEWOON KLEUTERONDERWIJS

Op kleuterniveau (zie grafiek 1 en 4) bestaan type basisaanbod, type 1 en type 8 niet, wat de verdeling tussen de types er iets anders doet uitzien dan op niveau lager en secundair onderwijs.

In 2012-2013 was 56 % van de leerlingen buitengewoon kleuteronderwijs terug te vinden in type 2 (1142 leerlingen). In 2017-2018 is de verhouding gezakt naar 49 % (974 leerlingen). Opvallend is de daling van het aandeel leerlingen in type 3. In 2012-2013 zat 11 % (218 leerlingen) van de leerlingen buitengewoon kleuteronderwijs in type 3, in 2017-2018 een kleine 5 % (90 leerlingen). Twee mogelijke verklaringen voor deze daling zijn: 1) de strengere criteria voor opmaak verslag type 3 sedert de invoering van het M-decreet en 2) het feit dat de meeste diagnoses die de opmaak van een verslag type 3 mogelijk maken, minder vaak gesteld worden op vrij jonge leeftijd.

Binnen het buitengewoon kleuteronderwijs evolueren type 4 en type 7 van respectievelijk 16 % (323 leerlingen) en 15 % (311 leerlingen) in 2012-2013 naar 10 % (202 leerlingen) en 11 % (218 leerlingen) in 2017-2018. Deze daling is vermoedelijk grotendeels toe te schrijven aan een verschuiving van de doelgroep leerlingen met ASS naar type 9 (25 % van de leerlingen buitengewoon kleuteronderwijs zit

Verdeling van de leerlingen buitengewoon onderwijs in de verschillende types

in 2017-2018 in type 9). Type 6 is een vrij kleine doelgroep (in 2012-2013 1,43 % van de leerlingen buitengewoon kleuteronderwijs of 29 leerlingen, in 2017-2018 0,65 % van de leerlingen buitengewoon kleuteronderwijs of 13 leerlingen).

BUITENGEWOON LAGER ONDERWIJS

In 2012-2013 was 68 % van de leerlingen buitengewoon lager onderwijs terug te vinden in types 1 en 8 (19 277 leerlingen). In 2017-2018 is de verhouding van de types basisaanbod (BA), 1 en 8 ten opzichte van de andere types buitengewoon lager onderwijs teruggevallen op 54 % (13 158 leerlingen). Zou dit te verklaren zijn door leerlingen die in 2017-2018 naar type 9 gaan, een type dat in 2012-2013 nog niet bestond? We vinden in 2017-2018 14 % van de leerlingen buitengewoon lager onderwijs terug in type 9 (3483 leerlingen), maar deze doelgroep zat in het verleden ook vaak in type 4 of type 7, in sommige regio's ook in type 2. We kunnen dus veronderstellen dat het lagere aandeel voor de doelgroep types BA, 1 en 8 in schooljaar 2017-2018 betekent dat een deel van deze doelgroep in gewoon onderwijs blijft. Een deel volgt vermoedelijk ook binnen het gemeenschappelijk curriculum verder les, al dan niet met ondersteuning vanuit het ondersteuningsnetwerk.

Het aandeel leerlingen in type 2 blijft vrijwel gelijk (in 2012-2013 14 % van de leerlingen buitengewoon lager onderwijs of 3971 leerlingen, in 2017-2018 15 % van de leerlingen buitengewoon lager onderwijs of 3604 leerlingen). Het aandeel leerlingen in type 3 daalt lichtjes (in 2012-2013 9 % van de leerlingen buitengewoon onderwijs of 2439 leerlingen, in 2017-2018 7 % van de leerlingen buitengewoon lager onderwijs of 1740 leerlingen). Uit de taartdiagrammen blijkt ook dat - niettegenstaande de komst van type 9 - het aandeel van types 4 en 7 vrij stabiel blijft (voor type 4: in 2012-2013 5 % of 1404 leerlingen en in 2017-2018 5 % of 1133 leerlingen, voor type 7: in 2012-2013 4 % of 1261 leerlingen en in 2017-2018 5 % of 1143 leerlingen). Ook het aandeel van type 6 binnen het buitengewoon lager onderwijs blijft vrij stabiel (in 2012-2013: 0,5 % of 129 leerlingen, in 2017-2018: 0,5 % of 119 leerlingen).

BUITENGEWOON SECUNDAIR ONDERWIJS

In 2012-2013 (zie grafiek 3) was 45 % van de leerlingen buitengewoon secundair onderwijs terug te vinden in type 1 (9048 leerlingen). In 2017-2018 (zie grafiek 6) is dat nog 36 % (type 1 of type BA, 7363 leerlingen). De cijfers over type 1/type basisaanbod geven aan dat de observatie over het stabiel blijven van het percentage leerlingen dat naar BuSO gaat, niet helemaal correct is, want binnen type 1/BA is wel een daling vast te stellen. Toch blijft het verschil in certificering (zie eerder) een belangrijk gegeven en dienen we na te gaan of een traject in het gewoon secundair onderwijs effectief minder

Typologie in het buitengewoon onderwijs

Type Basisaanbod: voor kinderen en jongeren voor wie de onderwijsbehoeften dermate zijn en voor wie aantoonbaar blijkt dat de aanpassingen, waaronder remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen ofwel disproportioneel ofwel onvoldoende zijn om de leerling binnen het gemeenschappelijk curriculum te kunnen blijven meenemen in een school voor gewoon onderwijs

Type 2: voor kinderen en jongeren met een verstandelijke beperking

Type 3: voor kinderen en jongeren met een emotionele of gedragsstoornis die niet voldoen aan de criteria van type 2

Type 4: voor kinderen en jongeren met een motorische beperking

Type 5: voor kinderen en jongeren die opgenomen zijn in een ziekenhuis, een residentiële setting of verblijven in een preventorium

Type 6: voor kinderen en jongeren met visuele beperkingen

Type 7: voor kinderen en jongeren met een auditieve beperking of een spraak- en taalstoornis

Type 9: voor kinderen en jongeren met een autismespectrumstoornis die niet voldoen aan de criteria voor type 2

Opleidingsvormen in het buitengewoon secundair onderwijs

Opleidingsvorm 1 (type 2, 3, 4, 6, 7 en 9): gericht op maatschappelijk functioneren en participeren in een omgeving waar in ondersteuning voorzien is en in voorkomend geval op arbeidsdeelname in een omgeving waar in ondersteuning voorzien is

Opleidingsvorm 2 (type 2, 3, 4, 6, 7 en 9): gericht op maatschappelijk functioneren en participeren in een omgeving waar in ondersteuning voorzien is en op tewerkstelling in een werkomgeving waar in ondersteuning voorzien is

Opleidingsvorm 3 (type basisaanbod, 3, 4, 6, 7 en 9): gericht op maatschappelijk functioneren en participeren en op tewerkstelling in het gewone arbeidsmilieu

Opleidingsvorm 4 (type 3, 4, 5, 6, 7 en 9): gericht op maatschappelijk functioneren en participeren, al dan niet in een omgeving waar in ondersteuning voorzien is, en op het aanvatten, binnen de context van het gemeenschappelijk curriculum, van vervolgonderwijs of op tewerkstelling in het gewone arbeidsmilieu, al dan niet met ondersteuning

Shutterstock

Shutterstock

Op niveau lager buitengewoon onderwijs is het percentage jongens dubbel zo hoog als het percentage meisjes.

aantrekkelijk is dan een traject in buitengewoon secundair onderwijs voor leerlingen met een verslag type basisaanbod OV3. Daarnaast is het interessant om na te gaan hoeveel leerlingen in het gewoon onderwijs een individueel aangepast curriculum (IAC) volgen met een verslag type basisaanbod OV3. Momenteel hebben we die cijfers niet.

Het percentage leerlingen in BuSO type 2 en type 6 blijft stabiel (27 % of ongeveer 5500 leerlingen in type 2, 1 % of ongeveer 240 leerlingen in type 6). Voor type 3 zien we een daling van het percentage leerlingen (in 2012-2013 12 % van de leerlingen buitengewoon secundair onderwijs of 2452 leerlingen, in 2017-2018 9 % van de leerlingen buitengewoon secundair onderwijs of 1829 leerlingen). Naar alle waarschijnlijkheid is de daling te verklaren door de strengere criteria voor type 3 bij de invoering van het M-decreet. Gezien de vele signalen dat de gedragsproblemen toenemen, lijkt deze daling echter minder logisch.

Bij type 4 en type 7 zien we ook een daling van het aandeel binnen het buitengewoon secundair onderwijs (voor type 4: in 2012-2013 10 % of 1995 leerlingen en in 2017-2018 8 % of 1587 leerlingen, voor type 7: in 2012-2013 5 % of 990 leerlingen en in 2017-2018 3 % of 517 leerlingen). De daling van het aandeel van types 4 en 7 in het buitengewoon secundair onderwijs is voor een groot stuk te verklaren door de komst van type 9 (16 % van de populatie BuSO in 2017-2018 of 3232 leerlingen).

VERHOUDING TUSSEN JONGENS EN MEISJES IN BUITENGEWOON ONDERWIJS

Naast het verschil in doelgroepen, verdient het verschil tussen percentage jongens en meisjes aandacht. Over de niveaus heen zien we in buitengewoon onderwijs een andere verhouding jongens/meisjes dan te verwachten valt op basis van de

totale populatie van alle leerlingen. Het grootste verschil is er op niveau kleuteronderwijs. Dat heeft deels te maken met bepaalde problematieken die vaker bij jongens voorkomen dan bij meisjes. Maar kan dit het verschil helemaal verklaren? We bekijken de cijfers wat van dichterbij.

Het percentage jongens dat in het schooljaar 2017-2018 in kleuteronderwijs beroep doet op buitengewoon onderwijs, is meer dan het dubbele van het percentage meisjes (72 % jongens – 28 % meisjes). Ook op niveau lager onderwijs is het percentage jongens in buitengewoon onderwijs dubbel zo hoog als het percentage meisjes (66 % jongens – 34 % meisjes). Voor het buitengewoon secundair onderwijs ligt de verhouding ook op 66 % jongens en 34 % meisjes. Het zou ons te ver leiden om alle tabellen mee op te nemen in dit artikel, maar wie dit wenst kan alle informatie terugvinden in de statistische jaarboeken van het departement onderwijs¹.

Als we de verhouding jongens-meisjes bekijken in het schooljaar 2012-2013, dan komen we op 68 % jongens en 32 % meisjes in het buitengewoon kleuteronderwijs, 61 % jongens en 39 % meisjes in het buitengewoon lager onderwijs en 64 % jongens en 36 % meisjes in het buitengewoon secundair onderwijs. Als we dit vergelijken met de percentages in het schooljaar 2017-2018 dan blijkt dat het aandeel jongens in het buitengewoon onderwijs dus op de drie onderwijsniveaus gestegen is de afgelopen jaren.

Niet in alle types is dezelfde verhouding jongens/meisjes terug te vinden. Voor types BA (en de vroegere types 1 en 8) en 6 zijn er iets meer jongens dan meisjes terug te vinden (op niveau lager onderwijs 57 % jongens en 43 % meisjes, op niveau secundair 59 % jongens, 41 % meisjes) dan je op basis van de verdeling jongens/meisjes bij alle leerlingen ge-

¹ <https://www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/statistisch-jaarboek>

woon en buitengewoon onderwijs zou verwachten (51 % jongens, 49 % meisjes). De grootste verschillen zijn terug te vinden in de types 3 en 9 met meer dan 80 % jongens in het schooljaar 2017-2018 (dit percentage is gelijkaardig met dat van 2012-2013). Dit doet de vraag rijzen wat er nodig is om deze jongens meer kansen te geven binnen het gewoon onderwijs.

Voor type 2 ligt de verhouding in het lager onderwijs op 66 % jongens en 34 % meisjes, in het secundair 60 % jongens en 40 % meisjes. Voor type 4 zien we zowel in lager als in secundair een verhouding 68 % jongens, 32 % meisjes. Binnen type 7 zien we in het lager onderwijs een verhouding van 70 % jongens, 30 % meisjes en in het secundair onderwijs een verhouding 77 % jongens en 23% meisjes.

Als we de cijfers in het buitengewoon secundair onderwijs per type en per opleidingsvorm bekijken, zien we in eerste instantie voor OV3 een opvallend verschil in de ratio jongens/meisjes tussen enerzijds OV3 type basisaanbod en type 1 (voor beide een ratio 59/41) en anderzijds de OV3-opleidingen in type 3, type 4, type 7 en type 9, waar de verhouding rond 80/20 ligt.² Daarnaast valt ook op dat voor OV4 de ratio jongens/meisjes voor alle types uitgezonderd type 6 rond 80/20 ligt. Voor type 3 in OV4 is dat zelfs 87/13. In OV1 zijn de verschillen in verhouding het minst uitgesproken, maar ook daar is er een variatie in de verhouding van 57/43 (type 6) tot 79/21 (type 9).

VERHOUDING TUSSEN DE OPLEIDINGSVORMEN IN HET BUITENGEWOON SECUNDAIR ONDERWIJS

In 2012-2013 zat 57 % van de BuSO-leerlingen (11 519 leerlingen) in OV3. In 2017-2018 is dat nog 47 % (of 9633 leerlingen). Het percentage leerlingen in OV2 blijft relatief stabiel: in 2012-2013 iets boven 15 % (3104 leerlingen), in 2017-2018 iets onder 15 % (2987 leerlingen). Voor OV1 zien we een stijging van 3 %: in 2012-2013 21,33 % (4304 leerlingen) en in 2017-2018 24,81 % (5043 leerlingen). De grootste stijging in het aandeel zit in OV4, waar we naar een verdubbeling gaan: 6 % in 2012-2013 (1250 leerlingen) naar 13 % in 2017-2018 (2667 leerlingen).

De stijging van het aandeel leerlingen in OV4 nodigt uit om na te denken. Wat maakt dat de doelgroep OV4 binnen ons gewoon secundair onderwijs onvoldoende aanbod kan krijgen? Het gaat hier immers om leerlingen die het volledige lesprogramma van gewoon secundair onderwijs kunnen volgen, maar toch een gespecialiseerde setting nodig hebben. Ook de stijging in OV1 wordt best verder gemonitord, gezien het hier vaak over heel individuele trajecten gaat, vaak ook in een combinatie met een aanbod binnen welzijn.

Op basis van casuïstiek en vragen die binnenkomen - en dus niet zozeer op basis van de cijfers - kunnen we ons nog een aantal bijkomende vragen over buitengewoon onderwijs stellen. Is het vertrekken vanuit de finaliteit op volwassen leeftijd wel een goede graadmeter om een opleidingsvorm te bepalen op 12-13-jarige leeftijd? Geldt dit voor alle doelgroepen? Is het nog nodig om een onderscheid te maken tussen de 4 opleidingsvormen (bv. kan er nagedacht worden over een geïntegreerd aanbod OV1-OV2)? Als een leerling van opleidingsvorm verandert, wat zijn dan voor hem of haar de gevolgen? Wat is de impact van noodzakelijke schoolveranderingen voor jongeren die vaak al heel kwetsbaar zijn? Hoe kunnen we voor deze jongeren stabiele(re) onderwijsloopbanen proberen te garanderen? (Zeker voor jongeren met complexe problematieken die vaak tussen de huidige typologieën vallen of voor verschillende types in aanmerking komen, is een stabiele onderwijsloopbaan op dit moment niet altijd gegarandeerd.)

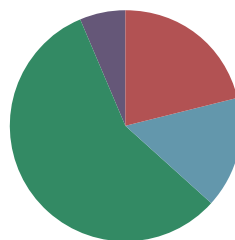
CIJFERS ZEGGEN NIET ALLES

Dit artikel staat stil bij enkele cijfergegevens over het buitengewoon onderwijs. Uiteraard kan je via deze cijfers geen kwalitatieve analyse maken over het aanbod dat leerlingen krijgen. Dat geldt zowel voor het gewoon als buitengewoon onderwijs. Om hierover uitspraken te doen is ander onderzoek nodig. We willen met dit artikel vooral een aantal zaken in de verf zetten, die best verder opgevolgd en verder onderzocht worden.

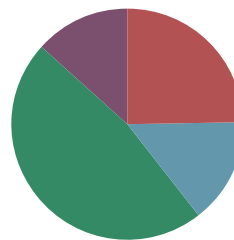
De stijging van het aandeel leerlingen in OV4 nodigt uit om na te denken.

² We laten type 6 OV 3 hier buiten beschouwing omdat het maar om 2 leerlingen gaat in 2017-2018.

Grafiek 7. Verhouding tussen de opleidingsvormen in het buitengewoon secundair onderwijs (schooljaar 2012-2013; 20177 leerlingen)

Grafiek 8. Verhouding tussen de opleidingsvormen in het buitengewoon secundair onderwijs (schooljaar 2017-2018; 20330 leerlingen)

- Opleidingsvorm 1
- Opleidingsvorm 2
- Opleidingsvorm 3
- Opleidingsvorm 4

Bron van alle cijfers:

- Departement Onderwijs (februari 2019). Statistisch jaarboek van het Vlaams Onderwijs, schooljaar 2017-2018.
- Departement Onderwijs (januari 2014). Statistisch jaarboek van het Vlaams Onderwijs, schooljaar 2012-2013.
- De statistische jaarboeken van het Vlaams Onderwijs kan je raadplegen op <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/nl/onderwijsstatistieken/statistisch-jaarboek>.